

DOI: 10.31866/2616-759X.9.1.2026.362882

УДК 792.25:[792.028.4:304]:316.773.4

СЦЕНІЧНЕ ВІДТВОРЕННЯ ОСОБИСТИХ ІСТОРІЙ У ПРАКТИЦІ ПЛЕЙБЕК-ПЕРФОРМАНСУ

Катерина Юдова-Романова^{1а}, Наталія Вайнілович^{2б}¹кандидат мистецтвознавства, доцент;

e-mail: iudovakateryna@gmail.com; ORCID: 0000-0003-2665-390X

²e-mail: nalina.vaine@gmail.com; ORCID: 0009-0007-0237-6422^аКиївський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна^бНаціональний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київ, Україна

Анотація

Мета дослідження – проаналізувати особливості плейбек-театру як інтерактивної театральної практики, що ґрунтується на сценічному відтворенні особистих історій глядачів, а також визначити його художні форми, принципи організації перформансу та соціально-інтеграційний потенціал у сучасному культурному просторі. **Методологія дослідження** базується на поєднанні мистецтвознавчого, культурологічного та соціально-комунікативного підходів. Використано методи аналізу й узагальнення наукових джерел, порівняльного аналізу теоретичних концепцій плейбек-театру, а також метод опису та розкриття художніх форм сценічного відтворення особистих історій. У роботі враховано практичний досвід застосування різних імпровізаційних форм у структурі плейбек-перформансу. **Новизна дослідження** полягає в комплексному розгляді плейбек-театру як інтеграційної театральної практики, що поєднує художні, комунікативні та соціально-психологічні функції. У статті систематизовано основні форми сценічного відтворення особистих історій у плейбек-перформансі, окреслено специфіку його рольової структури (оповідач, кондактор, актори, музикант), а також проаналізовано методику акторської роботи, засновану на принципах уважного слухання, емоційного резонування, імпровізаційної взаємодії та колективної творчості. **Висновки.** Плейбек-театр постає як форма імпровізаційного театру, у якій особисті історії глядачів стають матеріалом сценічної дії та колективного художнього осмислення досвіду. Його структура передбачає послідовність взаємопов'язаних етапів: створення атмосфери довіри, розповідь історії, її імпровізаційне сценічне відтворення та подальшу рефлексію. Використання різноманітних форм імпровізації дає змогу передати емоційний зміст оповіді та сформувати художній образ людського досвіду у форматі «тут і тепер». Поєднання мистецьких, соціальних і комунікативних функцій визначає плейбек-театр як важливий інструмент суспільного діалогу, розвитку емпатії та підтримки спільнот у сучасному соціокультурному контексті.

Ключові слова: плейбек-театр; плейбек-перформанс; сценічне відтворення історій; соціально-інтеграційні практики; акторська імпровізація; театрально-комунікація; громадський театр.

Постановка проблеми

Повномасштабна російська агресія проти України спричинила глибокі соціальні, психологічні та культурні трансформації в українському суспільстві. Війна торкнулася майже кожної родини, породивши новий досвід втрат, вимушеного переселення, розлуки, травматичних подій і переосмислення життєвих цінностей. У цих умовах особливої ваги набувають культурні практики, що створюють простір для висловлення особистого досвіду, емоційного переживання та відновлення соціальних зв'язків у громадах. Однією з таких практик є плейбек-театр – інтерактивна форма імпровізаційного театру, у якій реальні історії глядачів стають матеріалом для миттєвого сценічного відтворення. Така форма театральної дії поєднує художній, комунікативний і соціально-психологічний виміри та формує простір діалогу між учасниками події.

В умовах воєнного часу така форма театральної практики набуває особливої актуальності. Вона дає змогу працювати з особистими свідченнями, досвідом травми, втрати чи перемоги, перетворюючи індивідуальні переживання на спільний досвід осмислення. Плейбек-театр може виконувати функцію своєрідного «простору свідчення», де історії людей не тільки озвучуються, а й отримують сценічне відображення, що сприяє їхньому емоційному прийняттю та інтеграції в колективну пам'ять.

Окрім цього, плейбек-театр відіграє важливу роль у процесах соціальної інтеграції. У сучасній Україні його застосовують у роботі з громадами, освітніми середовищами, внутрішньо переміщеними особами, ветеранами та молоддю. Спільне переживання історій на сцені сприяє формуванню атмосфери довіри, розвитку емпатії та налагодженню комунікації між людьми з різним життєвим досвідом.

У цьому контексті актуальним є осмислення функцій плейбек-театру та його потенціалу як інтеграційної практики, здатної поєднувати художні, освітні, терапевтичні й соціальні аспекти. Саме ці питання розглянуто в цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Фундаментальні теоретичні засади плейбек-театру сформулювали його засновники – Джонатан Фокс і Джо Салас. У праці «Акти служіння: спонтанність, відданість і традиція у театрі без сценарію» Дж. Фокс (Fox, 2003) визначає плейбек-театр як форму «несценарного театру», у якій основою сценічної дії стає спонтанне відтворення особистих історій глядачів. На думку дослідника, така практика створює простір взаємного слухання, де індивідуальний досвід набуває колективного значення та сприяє формуванню емпатії і соціальної взаємодії.

Методичні й естетичні аспекти плейбек-театру детально розкрито в книзі Джо Салас «Імпровізуючи реальне життя: особиста історія у плейбек-театрі», яка вперше вийшла англійською мовою у 1993 році. Авторка аналізує структуру плейбек-перформансу, роль оповідача та особливості імпровізаційної взаємодії між акторами й аудиторією. Джо Салас (Salas, 2019) підкреслює, що сценічне відтворення особистих історій створює можливість їхнього символічного осмислення та публічного визнання.

У подальших дослідженнях розглядають плейбек-театр як форму партисипативного мистецтва та соціальної комунікації. Зокрема, Л. Парк-Фуллер (Park-Fuller, 2003) трактує його як перформативну практику, у якій глядачі стають активними учасниками творчого процесу. Така взаємодія сприяє формуванню нового типу театральної комунікації, де аудиторія є співтворцем сценічної події.

У сучасних наукових працях також підкреслюють соціальний і терапевтичний потенціал плейбек-театру. Дослідження показують, що цю практику використовують у роботі з різними соціальними групами – у сфері освіти, громадських ініціатив та психологічної підтримки. Участь у плейбек-проектах сприяє розвитку комунікативних навичок, емоційної рефлексії та взаєморозуміння між учасниками (Gonzalez et al., 2024).

Освітній потенціал плейбек-театру розглядають і в педагогічних дослідженнях. Зокрема, Л. Ма, В.-Л. Чан, К. Холмвуд, Дж. Л. Суббїондо (Ma et al., 2022) зазначають, що використання цієї практики в освітньому процесі сприяє розвитку саморефлексії, емпатії та комунікативної компетентності студентів, адже робота з особистими історіями дає змогу учасникам краще усвідомити власний досвід і досвід інших.

Окремий напрям досліджень пов'язаний із використанням плейбек-театру в процесах соціальних трансформацій і постконфліктних практиках. У таких проектах особисті історії стають основою для колективного осмислення складного досвіду та сприяють формуванню взаємної довіри між різними соціальними групами (Buhler King et al., 2023).

Українські дослідження плейбек-театру представлено насамперед працями В. В. Савінова (2008, 2011, 2012а, 2012b) – режисера-практика і тренера плейбек-театру, керівника київського плейбек-театру «Déjà vu plus». У його публікаціях плейбек-театр розглянуто як міждисциплінарну практику, що поєднує художні, соціально-комунікативні та психологічні аспекти. Автор аналізує можливість цієї форми театру як інструменту розвитку особистості, формування емпатії та налагодження взаєморозуміння в групах, а також підкреслює її значення для роботи зі складними життєвими переживаннями та стресовими ситуаціями. У низці праць В. В. Савінов (2015, 2018) розглядає терапевтичний потенціал плейбек-театру у контексті подолання наслідків травматичних подій, наголошуючи на важливості створення безпечного простору довіри, у якому особисті історії можуть бути почуті та символічно відтворені на сцені. Окрему увагу дослідник приділяє психологічним механізмам плейбек-практики, зокрема процесу поєднання індивідуальних наративів у спільному просторі колективного переживання, що сприяє рефлексії, емоційній підтримці й осмисленню особистого досвіду (Савінов, 2017b, 2016).

Отже, аналіз наукових досліджень свідчить про зростання інтересу до плейбек-театру як інтерактивної мистецької практики, що поєднує театральні, соціальні та терапевтичні функції. Водночас питання художніх форм плейбек-театру, методики сценічного відтворення особистих історій і специфіки акторської роботи в умовах імпровізаційної взаємодії з аудиторією потребують подальшого наукового осмислення. У цьому контексті актуальним є дослідження плейбек-театру як інтеграційної театральної практики.

Метою статті є аналіз особливостей плейбек-театру як інтерактивної театральної практики, що ґрунтується на сценічному відтворенні особистих історій, а також визначення його художніх форм, принципів організації та соціально-інтеграційного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Термін «playback» (англ. – відтворення, повторне програвання) у контексті плейбек-театру означає сценічне відтворення історії, яку щойно розповів глядач. Назва «плейбек-театр» виникла в процесі творчих пошуків, коли Джонатан Фокс (Jonathan Fox), Джо Салас (Jo Salas) та їхні колеги під час експериментальних зустрічей шукали влучні варіанти назви майбутнього театрального напрямку. Її зміст відображав девіз першої трупи – «We play your story back to you» («Ми граємо твою історію, повертаючи її тобі»). Це формулювання передає сутність методу: учасник аудиторії ділиться власним досвідом, а актори імпровізаційно відтворюють його у сценічній формі. У результаті виникає театральна дія «тут і тепер», у якій відсутні попередньо написана п'єса чи фіксований сценарій, а драматургічним матеріалом вистави стають реальні історії, емоції та переживання присутніх у залі.

Отже, плейбек-театр із самого початку формувався не як розважальна форма, а як соціальний інструмент – спосіб почути одне одного, вибудувати довіру, відкрити приховані почуття й досвід. Його глибинна мета полягає в перетворенні театру на простір зустрічі, де мистецтво служить людині, а не навпаки.

Як самостійна театральна практика плейбек-театр виник у середині 1970-х років у США. Його засновником став режисер і драматург Д. Фокс у співпраці з акторкою та музиканткою Д. Салас. У 1975 році вони створили першу трупу «Плейбек-театр» (Playback Theatre, 2016) у долині Гудзон (штат Нью-Йорк). Метою митців було формування нової моделі театру, у якій сцена перестає бути відокремленою від аудиторії, а театральна подія перетворюється на простір діалогу між виконавцями та глядачами. Перші виступи трупи відбувалися не тільки в традиційних театральних залах, а й у школах, громадських центрах, будинках для людей похилого віку, на конференціях та фестивалях. У таких умовах плейбек-театр ставав майданчиком для публічного осмислення особистого досвіду, де розповіді глядачів одразу отримували сценічне втілення засобами імпровізації (Fox, 2003, Salas, 2019).

У 1993 році Джонатан Фокс заснував Центр плейбек-театру (Centre for Playback Theatre, n.d.) у Сполучених Штатах, щоб систематизувати навчальні програми для практиків плейбек-театру. Джонатан Фокс також став співзасновником Міжнародної мережі плейбек-театру (International Playback Theatre Network, n.d.), яка виникла 1990 року для підтримки глобального розвитку цього театрального напрямку.

Теоретичні основи плейбек-театру формуються на перетині психології, соціології та театрального мистецтва. Його концептуальні засади ґрунтуються на ідеї сценічного відтворення особистого досвіду людини, який стає матеріалом для колективного художнього осмислення. У цьому контексті формується своєрід-

на філософія театральної дії, у центрі якої перебуває особистість та її унікальний життєвий досвід.

Однією з ключових ідей плейбек-театру є переконання, що кожна людська історія заслуговує на увагу та може бути почутою. Особисті оповіді глядачів стають основою сценічної імпровізації та набувають нового смислового виміру в процесі театрального відтворення. У такий спосіб формується ситуація публічного визнання індивідуального досвіду, що сприяє розвитку емпатії, подоланню соціальної відчуженості й утвердженню відчуття спільності між учасниками театральної події.

Подібно до психодраматичного підходу, що розробив Якоб Леві Морено (Moreno, 1946), плейбек-театр створює можливість символічного «прогривання» особистих ситуацій у сценічному просторі. Це дає змогу учасникам по-новому осмислити власний досвід. Водночас, на відміну від психодрами, у плейбек-театрі оповідач не бере безпосередньої участі в сценічній дії: актори, спираючись на емпатійне слухання, виокремлюють сутність розповіді та втілюють її на сцені, що створює певну емоційну дистанцію. Важливим джерелом впливу стали також практики громадського театру (community theatre¹), у межах яких театр розглядають як простір суспільного діалогу та самовираження громади. Плейбек-театр успадкував цю відкритість і демократичність: будь-який глядач може стати оповідачем, а матеріалом для сценічної дії стає досвід самої аудиторії.

Процес плейбек-перформансу можна описати як послідовність взаємопов'язаних етапів, організованих у своєрідну ритуалізовану структуру, що формує безпечний і відкритий простір для різноманітного досвіду спільноти. До цієї структури входять: вступне слово ведучого (кондактора); особисті історії акторів як запрошення до діалогу; взаємодія кондактора з аудиторією, зокрема соціометричні вправи; історії глядачів; їхнє сценічне відтворення; підсумковий фінальний епізод; колективне осмислення пережитого досвіду після перформансу у формі обговорення або неформального спілкування.

Отже, плейбек-театр постає не тільки як форма театральної імпровізації, а й як концептуально вибудована мистецько-комунікативна практика, у якій особисті історії стають основою сценічної дії, а театральний простір перетворюється на середовище діалогу, взаєморозуміння та колективного осмислення життєвого досвіду. Реалізацію цього процесу забезпечує особлива рольова структура, що є важливим елементом методики плейбек-театру. У межах цієї структури кожен учасник виконує визначену функцію, а їхня взаємодія формує цілісний процес сценічного відтворення особистої історії.

¹ Громадський театр (community theatre) – це форма театральної діяльності, яку створюють самі учасники певної спільноти (community) і для цієї ж спільноти. Тут не обов'язково залучають професійних акторів: головне – не художня довершеність, а можливість надати голос спільноті, певній соціальній групі виявити її проблеми, переживання, публічно проявити ідентичність. Витоки громадського театру можна знайти ще в народних обрядах і аматорських формах гри. У ХХ столітті ця практика отримала активний розвиток, особливо в англійських країнах. Важливим етапом стали 60–70-ті роки ХХ ст., коли відбулося переосмислення ролі театру в суспільстві, а також орієнтація його не тільки на естетичні, а й на соціальні завдання: роботу з громадами, локальними проблемами, маргіналізованими групами.

Ключовою фігурою плейбек-процесу є *оповідач* (teller) – глядач, який ділить своєю власною історією. Саме його досвід стає драматургічним матеріалом для подальшої імпровізаційної дії. Оповідач може звернутися до різних аспектів свого життя – від повсякденних спогадів до значущих або емоційно насичених подій. Важливим є не стільки сам сюжет, скільки його особистісна значущість, адже у плейбек-театрі будь-який індивідуальний досвід розглядають як потенційно цінний для спільного художнього осмислення.

Важливу організаційну та комунікативну функцію виконує *кондактор* (conductor), який є фасилітатором процесу. Його завдання полягає у встановленні контакту з аудиторією, підтриманні атмосфери довіри та безпеки, а також у допомозі оповідачеві чітко сформулювати свою історію. Кондактор ставить уточнювальні запитання, окреслює ключові елементи розповіді та спрямовує увагу трупі на її смислове ядро. У кондактора також є режисерська функція, тож після того, як історію розказали, кондактор обирає відповідну форму для гри. Водночас він не втручається безпосередньо в сценічну імпровізацію, але виконує роль посередника між особистим досвідом оповідача та його художнім відтворенням.

Сценічне втілення історії здійснюють *актори*, які працюють у форматі імпровізації. Їхнім завданням є не буквально відтворення почутої історії, а пошук такої художньої форми, що передає емоційний зміст розповіді, що глибше розкриває сенс історії. У процесі роботи вони використовують різні засоби театральної виразності – пластичні образи, символічні дії, метафоричні сцени або імпровізовані діалоги. Важливою професійною якістю акторів плейбек-театру є здатність уважно слухати, відчувати інтонаційні та невербальні нюанси розповіді й трансформувати їх у сценічний образ.

Невід'ємним елементом плейбек-перформансу є також *музикант*, чия діяльність виходить за межі традиційного музичного супроводу. Музикант по суті є ще одним актором, який музикою і звуками не тільки втілює атмосферу історії, а й підкреслює ритм і динаміку всього плейбек-перформансу, а інколи є самостійним засобом вираження смислових акцентів історії. Музикант або веде акторів, або ж реагує на сценічну дію та взаємодіє з акторами, допомагаючи створити цілісний художній простір.

У такій структурі плейбек-театру ролі не мають жорсткої ієрархії, а функціонують у системі взаємодоповнення. Оповідач надає особистий досвід, кондактор організовує комунікативний процес, актори здійснюють сценічну імпровізовану дію, а музикант формує емоційно-звуковий вимір події. Їхня взаємодія забезпечує реалізацію основного принципу плейбек-театру – перетворення індивідуальної історії на акт колективного художнього переживання, що відбувається в режимі «тут і тепер».

Практична реалізація плейбек-процесу здійснюється через систему художніх і сценічних форм, що є інструментами імпровізаційного відтворення розповіді (Fox, 2003, Salas, 2019). Вони становлять практичний інструментарій методики плейбек-театру, оскільки дають змогу акторам оперативно й образно відіграти історію, яка прозвучала з аудиторії. На відміну від традиційного театру, де сценічна дія вибудовується на основі попередньо написаного драматургічного тек-

сту та режисерського задуму, у плейбек-театрі художня структура відігравання конкретної історії формується безпосередньо в процесі виконання (Fox, 2003). Актори працюють у межах визначених імпровізаційних моделей, які допомагають віднайти сценічний еквівалент переживань і смислів, що містяться в оповіді.

Методика сценічного відтворення історії передбачає використання різних за тривалістю та виразністю форм імпровізації. До коротких форм належать миттєві сценічні реакції на історію, які передають її зміст через пластичні образи або короткі репліки. Однією з найлаконічніших є форма «Скульптура», у якій актори створюють статичний образ переважно тілесною пластикою, концентруючи увагу на ключовому переживанні, стані, настрої оповідача. До подібних коротких форм належать також форма «Амбівалентність», яка відображає внутрішнє протиріччя, або форма «Трансформація», яка підходить для історій про послідовну зміну двох станів.

Середні за тривалістю форми спрямовані на більш розлоге відображення історії, коли акторська група може одночасно відтворювати різні почуття оповідача, його ставлення до світу, символічно або прямо зіграти про внутрішню кризу, переломні моменти в житті, навіть про стосунки. Прикладом таких форм є «Синхронізація», «Коридори», «Хор», «Грецькі солісти» та інші.

Найбільш розгорнутим варіантом імпровізації є великі форми, коли на сцені проявляються персонажі, діалоги, послідовність подій і символічні образи. Історію можуть передавати як у буквальному вигляді, так і через метафоричні засоби – пластичні образи, символічні дії, музику або рух. Великими формами є, наприклад, «Монологи», «Наративне V», «Пари», «Епізоди». Розгортання сюжету лінійної історії за драматургічною аркою можна побачити у формі «Історія в ролях».

Важливою особливістю плейбек-театру є використання мінімалістичних сценічних засобів. Для створення образів актори застосовують прості реквізити – тканини, стільці, елементи світла або інші предмети, які в символічний спосіб можуть позначати простір, подію чи емоційний стан. Така умовність сценічного середовища сприяє зосередженню уваги не на матеріальних деталях, а на внутрішньому змісті розповіді та її емоційному вимірі. У практиці плейбек-театру символічні предмети виконують функцію знакових елементів, що допомагають акторам швидко створювати сценічні образи та метафорично передавати зміст історії (Fox, 2003, Salas, 2019).

Вагому роль у структурі плейбек-перформансу відіграє музичний супровід, який органічно включається в сценічну дію; його зазвичай виконують імпровізаційно. Музика формує емоційну атмосферу вистави, підкреслює ритм і динаміку імпровізації та підтримує акторську гру. Музикант реагує на розвиток сценічної дії, а його звукові інтонації або ритмічні мотиви можуть підсилювати драматургічні акценти історії та сприяти глибшому емоційному сприйняттю події (Fox, 2003, Salas, 2019).

Усі ці форми не є жорстким сценарієм, а виконують функцію меж для імпровізації. Завдання акторів полягає не в тому, щоб змінити або «покрасити» історію, а в тому, щоб знайти художню форму, яка максимально точно передає переживання оповідача та розкриває глибший сенс історії. Після сценічного відтворення зазвичай відбувається короткий діалог з оповідачем, під час якого він може

підтвердити, що його досвід був почутий і відображений коректно, або поділитися тим, чи змінився його стан.

Отже, у плейбек-театрі актори виступають імпровізаційними втілювачами історій, які трансформують слова оповідача в сценічні образи, рухи, звуки й символи, створюючи художній відгук на людський досвід.

Логічним продовженням розгляду художніх форм і сценічних засобів плейбек-театру є звернення до характеру самих історій, що стають матеріалом для сценічного відтворення. Адже саме зміст особистих оповідей визначає емоційний і смисловий вектор імпровізаційної дії. У практиці плейбек-перформансу джерелом сценічної дії можуть бути різні життєві ситуації, якими глядачі вирішують поділитися з аудиторією. Серед них – повсякденні епізоди з особистого досвіду, сімейні спогади, історії шкільного або студентського життя, а також події, пов'язані з важливими життєвими рішеннями чи особистими досягненнями. Водночас у плейбек-перформансах часто звучать історії, пов'язані з переживанням втрати, соціальної несправедливості або інших складних життєвих ситуацій. Сценічне відтворення таких оповідей дає змогу побачити індивідуальний досвід у ширшому соціальному контексті, створюючи атмосферу впізнаваності й емпатії серед учасників події. Завдяки цьому навіть невелика життєва подія може набути художнього звучання й стати підставою для колективного осмислення пережитого.

Таблиця 1

Способи відтворення історій у різних формах плейбек-театру

Тип сценічної дії	Характеристика	Форми
Прямий емоційний відгук	Відображається один емоційний стан без розвитку історії	Скульптура, жива скульптура, спалах
Структурований емоційний відгук	Кілька емоцій або станів, але вони чітко розмежовані	Відлуння, трансформація, амбівалентність, хор (ненаративний)
Структурована взаємодія в образах	Є ролі та взаємодія між ними, структура форми визначена	Історія в ролях, пари
Вільна взаємодія в образах	Актори взаємодіють у ролях, структура гнучка	Епізоди, коридори
Структурована непряма взаємодія	Актори не взаємодіють, але створюють зв'язок між наративами	Монологи, веретено, наративне V, молитва, оракул

Різноманітність особистих історій, що стають матеріалом для плейбек-перформансів, зумовлює потребу у відповідних художніх засобах їх сценічного відтворення. У вищенаведеній таблиці 1 можна простежити, що в практиці плейбек-театру використовують низку форм для відображення історій, які виконують роль своєрідного імпровізаційного інструментарію. Їх застосування дає змогу акторам трансформувати індивідуальний досвід у сценічний образ, надаючи історії нового художнього звучання, водночас зберігаючи її впізнаваність і смислову цілісність для оповідача й аудиторії.

Як ілюстрацію можливостей різних форм сценічного відображення історій варто навести декілька прикладів з авторської практики, що демонструє, як одну й ту саму історію можна відтворити в кількох широко живаних формах плейбек-театру. Звернення саме до цих форм зумовлене тим, що вони належать до базового інструментарію плейбек-практики і найчастіше застосовуються під час імпровізаційного відтворення історій. Це дає змогу простежити, як зміна сценічної форми впливає на спосіб художнього осмислення досвіду оповідача.

Історія розповідача: «Коли я прийшов у нову групу в університеті, то відчував себе чужим. Усі між собою вже спілкувалися, а я сидів окремо й не знав, як приєднатися». Якби таку історію розповіли на початку перформансу, то її, напевно, зіграли б у формі «Скульптура», коли історія передається через статичну пластичну композицію, яка фокусується на внутрішньому стані розповідача. Через закрити позу, напруження тіла та напрямок погляду актори передають переживання розгубленості, самотності й відчуття власної відокремленості.

У великих формах таку історію грають у другій частині перформансу. Якщо хотіли б показати на сцені взаємодію людини і групи, дистанцію між ними, то через розширене інтерв'ю дізналися б більше про когось із групи і тоді запропонували б форму «Пари». Тут історія відтворюється через коротку імпровізаційну взаємодію двох акторів. Один із них утілює роль нового студента, інший – представника групи. Сценічна дія вибудовується як короткий діалог, танець або спів: герой намагається вступити в розмову, тоді як відповіді залишаються стриманими або формальними. У такому відтворенні акцент переноситься на комунікативний бар'єр і труднощі включення до нового соціального середовища.

Форма «Монологи» дає змогу вивести внутрішній монолог героя, а також і монологи інших персонажів історії. Актор, який грає представника групи, розповідає свою правду; на сцену можна винести зібраний образ представника університету, який розповість про адаптацію нових студентів; або навіть архетип, який, на думку акторів, розкриває проблематику ситуації.

Нарешті, у формі «Історія в ролях» події відтворюються послідовно, як велика повноцінна сцена, де, за Джозефом Кемпбеллом (2020), проходить «шлях героя». Один актор займає місце остронь, тоді як інші відтворюють активну взаємодію групи студентів. Герой намагається приєднатися до розмови, однак його присутність майже не помічають. Музичний супровід підсилює атмосферу внутрішньої напруги й відчуття ізольованості. У фіналі можлива символічна зміна ситуації: один з учасників групи підходить і сідає поруч із героєм, що намагається на можливість подолання відчуження та встановлення контакту.

Отже, наведений приклад демонструє, що одна й та сама історія може отримувати різне сценічне відображення залежно від обраної форми імпровізації та від того, якою довгою була історія, як кондактор будовав інтерв'ю, у якій точці перформансу була розказана. Кожна з них акцентує інший аспект досвіду оповідача – емоційний стан, міжособистісні взаємини, внутрішній діалог або розвиток подій. Саме ця багатовекторність сценічного відтворення є однією з характерних рис плейбек-театру як інтеграційної театральної практики, у якій індивідуальний досвід стає основою колективного художнього осмислення.

Варто розглянути ще один приклад з авторської практики, який демонструє, як у плейбек-театрі може бути відтворена радісна життєва подія. Такий приклад дає змогу побачити, що сценічне відображення історії в цій практиці спрямоване не тільки на осмислення складних або травматичних переживань, а й на художнє підсилення моментів особистого успіху та натхнення.

Історія розповідача: «Я давно мріяв навчитися грати на гітарі. І нарешті вчора на концерті я вийшов на сцену й зіграв свою першу пісню. Люди аплодували, і я відчув справжнє щастя». У формі «Скульптура» історія передається через статичну пластичну композицію про внутрішній стан оповідача в момент здійснення його мрії. Актори розташовуються поруч, формуючи різні пластичні прояви цього переживання: один піднімає руки вгору, передаючи відчуття піднесення, інший спрямовує погляд угору, ніби переживаючи хвилю радості, ще один завмирає в позі глибокого задоволення та полегшення після здійснення мрії.

У формі «Пари» подія відтворюється через коротку імпровізаційну взаємодію двох акторів. Один з них втілює героя, який вагається перед виходом на сцену, інший – друга (або іншого персонажа, який проявиться через інтерв'ю з кондактором), що підтримує і підбадьорює. Діалог поступово приводить до моменту виступу, який завершується уявними оплесками глядачів.

У формі «Хор» акторська група колективно передає емоційний стан героя. Актори вимовляють фрази, що відображають різні відтінки переживання успіху: «Я зміг!», «Це мій момент!», «Я щасливий!». Частина учасників додає звуки оплесків або ритмічні рухи, що нагадують музичний супровід. У результаті виникає багатоголосе сценічне звучання, яке передає атмосферу радості й емоційного піднесення.

Нарешті, у формі «Історія в ролях» актори показують підготовку героя до виступу, його хвилювання перед виходом на сцену, сам момент гри та реакцію аудиторії. Музичний супровід підсилює атмосферу свята й підтримки. У фіналі герой залишається в центрі сцени, оточений іншими учасниками, що символізує визнання та спільну радість, і проговорює монолог про пробудження внутрішньої сили, що долає страх бути проявленим.

Отже, цей приклад демонструє, що плейбек-театр працює не тільки з досвідом втрати чи складних переживань, а й із позитивними подіями життя. Сценічне відтворення радості, успіху або натхнення дає змогу розповідачеві пережити важливий момент ще раз – уже в атмосфері колективної підтримки. У цьому проявляється одна з важливих функцій плейбек-театру як інтерактивної театральної практики, що здатна перетворювати індивідуальний досвід на спільний простір емоційного резонансу та взаємного розуміння. Володимир Савінов (2012b, с. 23), керівник Київського плейбек-театру «Déjà vu plus», підкреслює: «Саме під час розповіді про себе у спеціально організованій, відкритій, спільно-дружній і творчій атмосфері людина усвідомлює себе, знаходить і конструює власну ідентичність, досліджуючи нові, ще не пізнані простори своєї душі».

Розглянуті приклади сценічного відтворення історій дають змогу зрозуміти не тільки різноманітність форм плейбек-театру, а й специфіку акторської роботи в цій практиці. Як зазначено вище, на відміну від традиційного театру, де актор спирається на заздалегідь підготовлений текст і режисерську концепцію,

у плейбек-театрі сценічна дія народжується безпосередньо в момент виконання. Тому важливим є не тільки володіння імпровізаційними формами, а й здатність швидко реагувати на почуту історію та взаємодіяти з партнерами по сцені. У цьому контексті можна умовно окреслити певний алгоритм дій актора під час плейбек-перформансу.

Першим етапом є уважне слухання історії. Актор сприймає розповідь глядача не тільки на рівні змісту, а й на рівні інтонацій, пауз, емоційного забарвлення та невербальних проявів. Важливо утримуватися від передчасних висновків чи власних інтерпретацій, зосереджуючись передусім на досвіді оповідача.

Наступним кроком стає внутрішнє «проживання» історії. У цей момент актор швидко формує у своїй уяві можливі сценічні образи, які можна передати через рух, пластичну композицію, голос або музичний супровід. Основним завданням є не відтворення всіх деталей історії, а виявлення її сенсового ядра – того переживання, яке становить ключовий центр історії.

Третій етап пов'язаний з втіленням історії на сцені, що побудовано на командній роботі. Актори взаємодіють відповідно до змісту історії та структури форми, яку визначає кондактор.

Завершальним етапом є своєрідне «повернення» історії глядачеві. Одним із ритуалів плейбек-перформансу є короткий погляд акторів на оповідача після сценічного відтворення історії. Цей жест виконує функцію символічного виходу з ролі (de-roling), завершуючи взаємодію актора з історією; водночас оповідач усвідомлює, що сценічне відтворення завершилося і може знову інтегруватися з власним досвідом.

Отже, акторська діяльність у плейбек-театрі поєднує уважне слухання, емоційне співпереживання, імпровізаційну взаємодію та миттєве художнє реагування. Саме ця послідовність дій забезпечує можливість перетворення індивідуальної історії на сценічну подію, що набуває значення не тільки для її автора, а й для всієї аудиторії.

У плейбек-театрі важливу роль відіграють не лише художні форми сценічного відтворення історій, але й *система принципів, що визначають специфіку цієї практики та її суспільну значущість*. Одним із ключових є принцип інклюзивності. Плейбек-театр передбачає відкриту участь людей різного віку, соціального статусу та культурного походження. Для участі в цій практиці не є обов'язковими професійна акторська освіта чи попередній сценічний досвід. Така відкритість формує середовище рівності, у якому кожна історію сприймають як значущу, а кожна людина отримує можливість бути почутою.

Другим важливим принципом є орієнтація на голос громади. Тематичний зміст плейбек-перформансу формується безпосередньо з історій, які розповідають глядачі. У цьому сенсі плейбек-театр виконує функцію своєрідного дзеркала спільноти, відображаючи її переживання, конфлікти, сподівання та колективний досвід. Завдяки цьому вистава набуває значення не тільки мистецької події, а й простору суспільної комунікації.

Третій принцип пов'язаний із пріоритетом процесу над результатом. У плейбек-практиці значну увагу приділяють самому процесу взаємодії – слуханню історій, обговоренню та спільному пошуку сценічної форми. Важливим стає не

тільки підсумковий сценічний результат, а й процес співпраці, довіри та колективної творчості.

Четвертим принципом є соціальна спрямованість цієї практики. Плейбек-театр здатен виходити за межі суто мистецької діяльності й ставати простором суспільного діалогу. Сценічне відтворення особистих історій, пов'язаних із конфліктами, травматичним досвідом або соціальними проблемами, створює умови для їхнього відкритого осмислення і сприяє формуванню атмосфери взаєморозуміння.

Отже, принципи плейбек-театру визначають його не тільки як художню форму, а й як соціально орієнтовану театральну практику, спрямовану на підтримку комунікації, взаємного слухання та колективного осмислення досвіду.

Реалізація цих принципів значною мірою залежить від специфіки акторської роботи. У плейбек-театрі сформувалася особлива *методика діяльності актора*, що поєднує уважне слухання, емоційну чутливість та здатність до імпровізаційної взаємодії.

Одним із базових елементів цієї методики є принцип *уважного слухання*. Актор має розвивати здатність сприймати історію без оцінювання, звертаючи увагу не тільки на зміст розповіді, а й на її інтонаційні особливості, паузи та невербальні прояви.

Тісно пов'язаний із цим принцип *емоційного резонування*. Завдання актора полягає у внутрішньому налаштуванні на емоційний стан оповідача та відчутті загального настрою історії. Саме це емоційне сприйняття стає основою для подальшого сценічного відтворення.

Важливою характеристикою акторської роботи є також принцип *мінімалізму*. Сценічне відтворення історії не передбачає надмірної театралізації; навпаки, перевага надається лаконічним і точним виражальним засобам. Часто саме простий жест, короткий рух або пауза здатні передати емоційний зміст історії значно виразніше, ніж складна сценічна композиція.

Ще одним визначальним принципом є *колективність*. Актор у плейбек-театрі функціонує як частина ансамблю, де кожен учасник підтримує спільний процес імпровізації. Взаємодія між акторами формує цілісну сценічну структуру, у межах якої історія отримує художнє втілення.

Не менш важливим є принцип *спонтанності*. Сценічне відтворення історії відбувається одразу після її розповіді, що вимагає від актора довіри до імпровізації, швидкої реакції та готовності до спонтанних творчих рішень.

Особливе значення має також принцип *поваги та безпеки*. Оскільки плейбек-театр працює з реальними життєвими історіями, актор повинен ставитися до них із делікатністю та емпатією, уникаючи карикатурності або пародійного трактування. Його завдання полягає у створенні сценічного простору, у якому досвід оповідача буде відображений із повагою.

Отже, методика роботи актора у плейбек-театрі поєднує уважне слухання, емоційну чутливість, імпровізаційну відкритість і сценічну дисципліну. У цьому процесі актор виступає своєрідним «дзеркалом» історії, що дозволяє оповідачеві побачити власний досвід у новій художній формі.

Плейбек-театр набув значного поширення в різних країнах світу як практика, що поєднує мистецьку діяльність із соціальною, освітньою та терапевтичною.

ною роботою. Їого розвиток підтримує Міжнародна мережа плейбек-театру (International Playback Theatre Network (IPTN)) – це глобальна мережа плейбек-театрів, створена у 1990 році, що об'єднує сотні труп у більш ніж 70-ти країнах світу, сприяє обміну досвідом між практиками, організовує міжнародні конференції, фестивалі та публікує матеріали, присвячені різним аспектам використання плейбек-театру в мистецькій, освітній і соціальній сферах (International playback theatre network, n.d.).

Рис. 1. «Ми дізнаємося, хто ми є, розповідаючи свої історії» (Playback Theatre, 2016)

У міжнародній практиці плейбек-театр широко застосовують у роботі з громадами, освітніми установами та соціальними організаціями. У США цей формат використовують у школах для осмислення складних життєвих подій, а також у психологічній і соціальній роботі як засіб підтримки людей, що переживають стрес або втрату. Зокрема, у школах штату Аляска за допомогою плейбек-театру учні мали можливість говорити про досвід втрати товариша, що сприяло колективному переживанню події та емоційному опрацюванню ситуації. Подібні практики застосовують і в інших країнах: у Гонконзі підлітки використовували плейбек-театр у межах громадських програм, спрямованих на розвиток комунікації та емоційної обізнаності (рис. 1) (Playback Theatre, 2016).

В інших культурних контекстах плейбек-театр також демонструє значний соціальний інтеграційний потенціал. Наприклад, в Австралії його використовували в роботі з аборигенними громадами для підтримки культурної ідентичності та підвищення самооцінки учасників. У Великій Британії плейбек-практики застосовували в меморіальних заходах і громадських подіях, пов'язаних із колективною пам'яттю, тоді як у Японії подібні театральні форми використовують у роботі з людьми з інвалідністю як інструмент соціальної інтеграції (Playback Theatre, 2016.).

Український досвід розвитку плейбек-театру також демонструє активну динаміку. Станом на сьогодні в Україні діє близько 40 плейбек-колективів у різних містах, таких як Київ, Дніпро, Львів, Одеса, Ужгород, Ізмаїл та ін. Україна має чи-

малий досвід застосування плейбек-театру для роботи з різними соціальними групами, спільнотами: внутрішньо переміщеними людьми, військовими, ветеранами, ромською спільнотою, ЛГТБКІ+ спільнотою, людьми з інвалідністю та ін. (Вайнілович & Кальченко, 2024). Плейбек-заходи створюють простір, де члени спільноти можуть ділитися власними історіями, де їх почують інші.

Важливу роль у розвитку цієї практики відіграє Українська школа плейбек-театру, яка проводить сертифіковане навчання по всій Україні та за її межами. Завдання школи – професіоналізація плейбек-спільноти та сприяння створенню більшої кількості плейбек-колективів. (Навчаємо слухати та підтримувати, б.д.).

Особливої актуальності плейбек-театр набув в Україні у зв'язку з російською агресією та повномасштабною війною. У різних містах країни відбуваються плейбек-виступи, присвячені осмисленню воєнного досвіду. У Харкові молодіжні ініціативи організовували плейбек-перформанси, під час яких учасники ділилися особистими історіями, пов'язаними з переживанням війни, втратами та досвідом витривалості. Подібні події сприяли емоційній підтримці учасників і створенню простору взаєморозуміння в громаді (Gessen, 2023).

Рис. 2. Форма «Скульптура». Київський плейбек-театр «На варті».
Автор фото – Віктор Єфіменко (архів театру)

Київський плейбек-театр «На Варті» у 2022–2023 роках співпрацював з центром «Я Маріуполь», проводячи плейбек-перформанси та плейбек-студію для вимушено переміщених осіб. Плейбек-колективи з Дніпра, Львова, Ужгорода, Києва проводять заходи для ветеранів і військових (рис. 2).

Плейбек-театр також викладають як навчальну дисципліну в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» для студентів спеціальностей «соціальна робота» та «психологія». У подальшій професійній діяльності вони можуть застосовувати методи плейбек-театру як інструмент психосоціальної та психоемоційної підтримки населення.

Українські плейбек-трупі активно беруть участь і в міжнародних культурних подіях. Вони представляють власні перформанси на фестивалях та конферен-

ціях, проводять майстер-класи і беруть участь у професійних обмінах, що сприяє інтеграції українського досвіду у світову мережу плейбек-театру (Festival of Ukrainian Playback, б.д.).

Отже, міжнародна практика демонструє широке застосування плейбек-театру в соціальних, освітніх і терапевтичних контекстах. Український досвід у свою чергу свідчить про активний розвиток цієї форми театральної практики як у культурно-мистецькому середовищі, так і в соціально орієнтованих практиках – у роботі з громадами, внутрішньо переміщеними особами, молоддю, ветеранами. У цьому контексті плейбек-театр проявляє свій потенціал як мистецький інструмент діалогу, підтримки та консолідації суспільства.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному осмисленні плейбек-театру як інтеграційної театральної практики, що поєднує художні, соціальні та комунікативні функції. У статті систематизовано основні форми сценічного відтворення особистих історій у плейбек-театрі, розглянуто специфіку акторської роботи в умовах імпровізаційної взаємодії з аудиторією та окреслено структуру плейбек-перформансу як процесу колективного осмислення індивідуального досвіду. Особливу увагу приділено ролі цієї практики в сучасному українському соціокультурному контексті, зокрема її потенціалу в підтримці комунікації, емоційної рефлексії та соціальної інтеграції в умовах воєнних викликів.

Висновки

126 Плейбек-театр є особливою формою сучасної театральної практики, що ґрунтується на принципах імпровізації, відкритої комунікації та колективного осмислення особистого досвіду. Його сутність полягає в сценічному відтворенні реальних історій глядачів, що перетворює театральну подію на простір діалогу між виконавцями й аудиторією.

У процесі дослідження встановлено, що плейбек-театр функціонує як багатовимірна культурна практика, яка поєднує художній, соціальний, освітній і терапевтичний виміри. Його сценічна структура базується на системі імпровізаційних форм – від коротких пластичних композицій до розгорнутих сценічних історій, що дає змогу гнучко відігравати різні типи особистих оповідей. Особливу роль у цьому процесі відіграє акторська робота, яка передбачає уважне слухання, емоційне резонування, колективну імпровізацію та здатність миттєво трансформувати почуту історію в сценічний образ.

Аналіз структури плейбек-перформансу показав, що ця практика має чітку послідовність етапів – від створення атмосфери довіри та розповіді історії до її сценічного відтворення та подальшої рефлексії. Саме така структура забезпечує можливість перетворення індивідуального досвіду на акт колективного художнього переживання.

Міжнародний та український досвід свідчить про активне використання плейбек-театру в роботі з громадами, освітніми середовищами та соціальними групами. В умовах сучасних суспільних викликів, зокрема воєнного часу, ця форма театру набуває особливого значення як простір свідчення, емоційної підтримки та соціальної інтеграції.

Отже, плейбек-театр постає не тільки як різновид імпровізаційного театру, а й як соціально орієнтована мистецька практика, здатна сприяти розвитку діалогу, взаєморозуміння та колективного осмислення життєвого досвіду.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням можливостей застосування плейбек-театру в процесах соціальної інтеграції та психологічної підтримки людей, які переживають наслідки війни, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів і молоді, а також з аналізом його ролі як культурної практики осмислення колективного досвіду сучасного українського суспільства.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Вайнілович, Н. А., & Кальченко, Л. В. (2024). Плейбек-театр як мистецтво зцілення і соціальної підтримки вразливих категорій і груп клієнтів. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*, 4, 59–69. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-59-69>
- Кемпбелл, Дж. (2020). *Тисячоликий герой* (О. Мокровольський, пер.). Terra incognita.
- Навчаємо слухати та підтримувати один одного через сценічне мистецтво. *Простір культурної трансформації спільнот*. (б.д.). Українська школа плейбек-театру. Взято 10 березня 2026 з <https://playback.org.ua/>
- Савінов, В. (2008, 28 лютого – 1 березня). Театр Playback як засіб розвитку особистості. В *Простір арт-терапії: міф, метафора, символ* [Матеріали конференції] (с. 95–96). Міленіум.
- Савінов, В. (2011). Інтерактивний психологічний театр як засіб профілактики та подолання стресових ситуацій. В Т. М. Титаренко (Ред.), *Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій* (с. 189–208). Міленіум.
- Савінов, В. (2012а, 24–26 лютого). Від вершин до глибин: практика плейбек-театру. В *Простір арт-терапії: вершини усвідомлення* [Матеріали конференції] (с. 76–78). Золоті ворота.
- Савінов, В. (2012b, 25–27 травня). Атмосфера плейбек-театру: від глядача до автора. В *Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: обсерваторія душі* [Матеріали конференції] (с. 21–24). Національна академія педагогічних наук України.
- Савінов, В. (2015, 20–21 червня). Вплив плейбек-театру на особистість, що переживає наслідки травматичних подій. В *Психологічна допомога особистості, що переживає наслідки травматичних подій* [Матеріали семінару] (с. 133–143). Міленіум.
- Савінов, В. (2016, 25–27 лютого). Робота плейбек-театру з емоціями: нюанси співпраці з оповідачем. В *Простір арт-терапії: палітра почуттів* [Матеріали конференції] (с. 59–62). Золоті ворота.
- Савінов, В. (2017, 23–25 лютого). Концепт «нарративної ретикуляції» як соціально-психологічного ефекту плейбек-театру. В *Простір арт-терапії: можливості інтеграції* [Матеріали конференції] (с. 90–95). Золоті ворота.
- Савінов, В. (2018, 18 травня). Відновлювальні ефекти плейбек-театру у роботі з людьми, що переживають наслідки травматичних подій. В *Психологічна допомога особистості в складних обставинах життєдіяльності* [Матеріали семінару] (с. 140–143). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

- Buhler King, C., Sivagnanam, R. J., & De Silva, S. (2023). A participatory arts application of Playback Theatre to transitional justice in Sri Lanka. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 28(1), 126–142. <https://doi.org/10.1080/13569783.2023.2170221>
- Centre for Playback Theatre. (n.d.). *About us*. Retrieved March 10, 2026, from <https://playbackcentre.org/about-us/>
- Festival of Ukrainian Playback Theater Abroad | Фестиваль Українського Плейбек Театру за Кордоном*. (б.д.). Paysera tickets. Взято 10 березня 2026 з <https://tickets.paysera.com/ru/event/festival-of-ukrainian-playback-theater-abroad-festival-ukrajinskogo-pleybek-teatru-za-kordonom>
- Fox, J. (2003). *Acts of service: spontaneity, commitment, tradition in the nonscripted theatre*. Tusitala.
- Gessen, M. (2023, February 22). *War as Theatre, at a Private Home in Kharkiv*. The New Yorker. <https://www.newyorker.com/news/dispatch/war-as-theatre-at-a-private-home-in-kharkiv>
- Gonzalez, A.-J., de Lima, M., Preto, L., Amarante, N., & Barros, R. (2024). Playback Theatre applications: A systematic review of literature. *The Arts in Psychotherapy*, 89, 102152. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2024.102152>
- International Playback Theatre Network. (n.d.). *What is Playback Theatre*. Retrieved March 10, 2026, from <https://playbacktheatrenetwork.org/what-is-playback-theatre/>
- Ma, L., Chang, W.-L., Holmwood, C., & Subbiondo, J. L. (2022). Playback Theater as Pedagogy: A Qualitative Research Study on the Use of PT in Education toward the Self-development of Future Teachers. *Creative Arts in Education and Therapy – Eastern and Western Perspectives*, 8(2), 225–236. https://www.scienceopen.com/document_file/60a3aab9-dcbd-406f-88ab-fa5d0bce6453/API/caet-2022-0025.pdf
- Moreno, J. L. (1946). *Psychodrama* (Vol. 1). Beacon House.
- Park-Fuller, L. M. (2003). Audiencing the Audience: Playback Theatre, Performative Writing, and Social Activism. *Text and Performance Quarterly*, 23(3), 288–310. <https://doi.org/10.1080/10462930310001635321>
- Playback Theatre*. (2016, November 5). The Communication Initiative. <https://global.comminit.com/content/playback-theatre>
- Salas, J. (2019). *Improvising real life : personal story in playback theatre*. Tusitala.

REFERENCES

- Buhler King, C., Sivagnanam, R. J., & De Silva, S. (2023). A participatory arts application of Playback Theatre to transitional justice in Sri Lanka. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 28(1), 126–142. <https://doi.org/10.1080/13569783.2023.2170221> [in English].
- Centre for Playback Theatre. (n.d.). *About us*. Retrieved March 10, 2026, from <https://playbackcentre.org/about-us/> [in English].
- Festival of Ukrainian Playback Theater Abroad | Festyval Ukrainskoho Pleibek Teatru za Kordonom*. (n.d.). Paysera tickets. Retrieved March 10, 2026, from <https://tickets.paysera.com/ru/event/festival-of-ukrainian-playback-theater-abroad-festival-ukrajinskogo-pleybek-teatru-za-kordonom> [in Ukrainian].

- Fox, J. (2003). *Acts of service: spontaneity, commitment, tradition in the nonscripted theatre*. Tusitala [in English].
- Gessen, M. (2023, February 22). *War as Theatre, at a Private Home in Kharkiv*. The New Yorker. <https://www.newyorker.com/news/dispatch/war-as-theatre-at-a-private-home-in-kharkiv> [in English].
- Gonzalez, A.-J., de Lima, M., Preto, L., Amarante, N., & Barros, R. (2024). Playback Theatre applications: A systematic review of literature. *The Arts in Psychotherapy, 89*, 102152. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2024.102152> [in English].
- International Playback Theatre Network. (n.d.). *What is Playback Theatre*. Retrieved March 10, 2026, from <https://playbacktheatrenetwork.org/what-is-playback-theatre/> [in English].
- Kempbell, Dzh. (2020). *Tysiacholykyi heroi* [The Hero with a Thousand Faces] (O. Mokrovolskyi, Trans.). Terra incognita [in Ukrainian].
- Ma, L., Chang, W.-L., Holmwood, C., & Subbiondo, J. L. (2022). Playback Theater as Pedagogy: A Qualitative Research Study on the Use of PT in Education toward the Self-development of Future Teachers. *Creative Arts in Education and Therapy – Eastern and Western Perspectives, 8*(2), 225–236. https://www.scienceopen.com/document_file/60a3aab9-dcbd-406f-88ab-fa5d0bce6453/API/caet-2022-0025.pdf [in English].
- Moreno, J. L. (1946). *Psychodrama* (Vol. 1). Beacon House [in English].
- Navchaimoslukhatyapidtrymuvatyodynodnohocherezstsenichnemystetstvo.Prostirkulturnoi transformatsii spilnot* [We teach listening and support each other through performing arts. Space for cultural transformation of communities]. (n.d.). Ukrainska shkola pleibek-teatru. Retrieved March 10, 2026, from <https://playback.org.ua/> [in Ukrainian].
- Park-Fuller, L. M. (2003). Audiening the Audience: Playback Theatre, Performative Writing, and Social Activism. *Text and Performance Quarterly, 23*(3), 288–310. <https://doi.org/10.1080/10462930310001635321> [in English].
- Playback Theatre. (2016, November 5). *The Communication Initiative*. <https://global.comminit.com/content/playback-theatre> [in English].
- Salas, J. (2019). *Improvising real life: Personal story in playback theatre*. Tusitala [in English].
- Savinov, V. (2008, February 28–March 1). Teatr Playback yak zasib rozvytku osobystosti [Playback Theater as a Means of Personality Development]. In *Prostir art-terapii: mif, metafora, symvol* [Art Therapy Space: Myth, metaphor, symbol] [Conference proceedings] (pp. 95–96). Milenium [in Ukrainian].
- Savinov, V. (2011). Interaktyvnyi psykholohichniy teatr yak zasib profilaktyky ta podolannia stresovykh sytuatsii [Interactive psychological theater as a means of prevention and overcoming stressful situations]. In T. M. Tytarenko (Ed.), *Profilaktyka porushen adaptatsii molodi do povsiakdennykh stresiv i kryzovykh zhyttievnykh sytuatsii* [Prevention of disorders of adaptation of youth to everyday stresses and crisis life situations] (pp. 189–208). Milenium [in Ukrainian].
- Savinov, V. (2012a, February 24–26). Vid vershyn do hlybyn: praktyka pleibek-teatru [From the heights to the depths: the practice of playback theater]. In *Prostir art-terapii: vershyny usvidomlennia* [Space of art therapy: the peaks of awareness] [Conference proceedings] (pp. 76–78). Zoloti vorota [in Ukrainian].
- Savinov, V. (2012b, May 25–27). Atmosfera pleibek-teatru: vid hliadacha do avtora [The atmosphere of playback theater: from the viewer to the author]. In *Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti profesiinnoi diialnosti pratsivnykiv sotsialnoi sfery: observatoriia dushi* [Socio-

psychological features of the professional activity of social workers: an observatory of the soul] [Conference proceedings] (pp. 21–24). National Academy of Educational Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

Savinov, V. (2015, June 20–21). Vplyv pleibek-teatru na osobystist, shcho perezhyvaie naslidky travmatychnykh podii [The impact of playback theater on a person experiencing the consequences of traumatic events]. In *Psykhologichna dopomoha osobystosti, shcho perezhyvaie naslidky travmatychnykh podii* [Psychological assistance to a person experiencing the consequences of traumatic events] [Seminar proceedings] (pp 133–143). Milenium [in Ukrainian].

Savinov, V. (2016, February 25–27). Robota pleibek-teatru z emotsiiami: niuansy spivpratsi z opovidachem [Playback theater work with emotions: nuances of cooperation with the narrator]. In *Prostir art-terapii: palitra pochuttiv* [Space of art therapy: palette of feelings] [Conference proceedings] (pp. 59–62). Zoloti vorota [in Ukrainian].

Savinov, V. (2017, February 23–25). Kontsept "naratyvnoi retykuliatsii" yak sotsialno-psykhologichnoho efektu pleibek-teatru [The concept of "narrative reticulation" as a socio-psychological effect of playback theater]. In *Prostir art-terapii: mozhyvosti intehtratsii* [Space of art therapy: possibilities of integration] [Conference proceedings] (pp. 90–95). Zoloti vorota [in Ukrainian].

Savinov, V. (2018, May 18). Vidnovliuvalni efekty pleibek-teatru u roboti z liudmy, shcho perezhyvaiut naslidky travmatychnykh podii [Restorative effects of playback theater in working with people experiencing the consequences of traumatic events]. In *Psykhologichna dopomoha osobystosti v skladnykh obstavynakh zhyttiedialnosti* [Psychological assistance to individuals in difficult life circumstances] [Seminar proceedings] (pp. 140–143). Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University [in Ukrainian].

Vainilovych, N. A., & Kalchenko, L. V. (2024). Pleibek-teatr yak mystetstvo ztsilennia i sotsialnoi pidtrymky vrazlyvykh katehorii i hrup kliientiv [Playback theatre as an art of healing and social support for vulnerable categories and client groups]. *Social Pedagogy: Theory and Practice*, 4, 59–69. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-59-69> [in Ukrainian].

Надійшла: 10.02.2026; Прийнято: 12.03.2026;
Статтю вперше опубліковано онлайн: 29.05.2026

STAGE REPRODUCTION OF PERSONAL STORIES IN PLAYBACK PERFORMANCE PRACTICE

Kateryna Iudova-Romanova^{1a}, Nataliia Vainilovych^{2b}

¹PhD in Art Studies, Associate Professor;

e-mail: iudovakateryna@gmail.com; ORCID: 0000-0003-2665-390X

²e-mail: nalina.vaine@gmail.com; ORCID: 0009-0007-0237-6422

^aKyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

^bNational Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute",
Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the study is to analyse specific features of playback theatre as an interactive theatrical practice based on the stage reproduction of personal audience stories, as well as to identify its artistic forms, principles of performance organisation and socio-integrative potential within the modern cultural space. **The research methodology** grounds on a combination of art studies, cultural and socio-communicative approaches. The methods applied include analysis and generalisation of scientific sources, comparative analysis of theoretical concepts of playback theatre, as well as descriptive and interpretative analysis of artistic forms used in the stage representation of personal stories. This study also takes into account practical experience in applying various improvisational forms within the structure of playback performances. **The scientific novelty** of this research lies in the comprehensive consideration of playback theatre as an integrative theatrical practice that combines artistic, communicative and socio-psychological functions. The article systematises the main forms of stage interpretation of personal stories in playback performance, outlines the specific features of its role structure (teller, conductor, actor, musician), and analyses the methodology of actors' work based on the principles of attentive listening, emotional resonance, improvisational interaction and collective creativity. **Conclusions.** Playback theatre appears as a form of improvisational theatre in which the audience's personal stories become a material for stage action and collective artistic reflection on the human experience. Its structure involves a sequence of interconnected stages: creating an atmosphere of trust, storytelling, improvisational stage enactment of the story, subsequent reflection. The use of diverse improvisational forms allows performers to convey the emotional content of the narrative and create an artistic representation of the human experience in the format of "here and now". The combination of artistic, social and communicative functions defines playback theatre as an important tool for social dialogue, development of empathy and community support in the modern socio-cultural context.

Keywords: playback theatre; playback performance; stage reproduction of stories; socio-integrative practices; actors' improvisation; theatrical communication; public theatre

